

Ahlaki Kimlik Ölçeğinin Türkçe Uyarlamasının Beliren Yetişkinlerde Psikometrik Özellikleri

Hakan SARIÇAM, Dumlupınar Üniversitesi, Türkiye, hakansaricam@gmail.com

İsmail ÇELİK, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Türkiye, icelik@agri.edu.tr

Öz

Bu çalışmanın amacı beliren yetişkinlerde Ahlaki Kimlik Ölçeğinin (AKÖ) Türkçe versiyonunun ön psikometrik özelliklerini incelemektir. Araştırmaya veri elde etmek için gönüllü 608 üniversite öğrencisi dâhil edilmiştir. Ölçeğin Türkçe versiyonuna ait psikometrik özellikler içinde dil geçerliği, yapı geçerliği, uyum geçerliği, iç tutarlık ve madde analizleri bulunmaktadır. Önem düzeyi olarak $p < .01$ kriter alınmıştır. Geçerlik ve güvenilirlik analizleri SPSS 20 ve LISREL 8.54 paket programlarıyla yapılmıştır. Üniversite öğrencilerinden oluşan 304 katılımcıdan elde edilen verilere uygulanan açımlayıcı faktör analizi sonucunda Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem uygunluk katsayısı .91, Bartlett küresellik testi sonucu $\chi^2 = 2947.413$ ($sd = 190$, $p < .001$) olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin AFA faktör yükleri ahlaki benlik için 50 ile .73, ahlaki sağlamlık için .58 ile .85 arasında değişmektedir. DFA sonuçlarına göre uyum iyiliği değerleri $\chi^2/sd < 3$; AGFI, CFI, NFI, RFI $> .90$; SRMR ve RMSEA $< .08$ olarak bulunmuştur. Ölçüt bağımlı geçerliğinde, AKÖ'nün bütünü, ahlaki benlik, ahlaki doğruluk alt faktörleri ile Makyavelizm Ölçeği ve Maneviyat Ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Cronbach alfa iç tutarlık güvenilirlik katsayıları ölçeğin bütünü için .90 ve alt faktörler için sırasıyla .77, .92 olarak bulunmuştur. Ölçeğin düzeltilmiş madde toplam korelasyon değerleri .30 ile .74 arasında sıralanmıştır. Ahlaki Kimlik Ölçeği geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları 20 maddelik ölçeğin beliren yetişkinler ve yetişkinlerin ahlaki benlik ve ahlaki sağlamlık düzeylerini değerlendirmede geçerli ve güvenilir bir şekilde kullanılabileceğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Ahlaki kimlik, ölçek uyarlama, geçerlik, güvenilirlik

Abstract

The purpose of this study is to examine the preliminary psychometric properties of Turkish version of Moral Identity Questionnaire (MIQ). Data was obtained from 608 university students who volunteered to take part in this study. Turkish psychometric properties of MIQ included Content Validity Index, construct validity, concurrent validity, internal consistency, and item analysis. The level of $p < .01$ was taken as a criteria level of significance. Computer programs SPSS 20 and LISREL 8.54 were used for validity and reliability analyses of the MIQ. As a result of the explanatory factor analysis applied to data from the study conducted on 304 university students, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) measure of sampling adequacy was .91 and there was a significant result on Bartlett's test of Sphericity $\chi^2 = 2947.413$ ($df = 190$, $p < .001$). Factor loadings range from .50 to .73 for moral self, and .58 to .85 for moral integrity. According to CFA, the goodness of fit index values of the model were $\chi^2/df < 3$; AGFI, CFI, NFI, RFI $> .90$; SRMR and RMSEA $< .08$. In the concurrent validity, significant relationships were found between total MIQ, moral self-factor, moral integrity, Machiavellianism Scale, and Spirituality Scale. Cronbach alpha internal consistency coefficient was .77 for the moral self, and .92 for the moral integrity, and .90 for total MIQ. Corrected item-total correlations ranged from .30 to .74. The findings from the validity and reliability studies for the MIQ show that the 20-item scale adapted into Turkish can be used to assess emerging adults' and adults' levels of moral self and moral integrity in a valid and reliable process.

Keywords: Moral identity, scale adaptation, validation, reliability

Giriş

Neyin ahlaki ya da ahlaksızlık olarak değerlendirilebilmesi tek başına mümkün olmayıp, bir takım ölçütlere ihtiyaç duyulmaktadır. Örneğin dini perspektifte ahlak, insan ve doğaüstü varlık arasındaki ilişkiyle belirlenir. Natürallizme göre ahlak, insan ve doğa arasındaki ilişki tarafından belirlenir. Kişisel olarak ahlak, bireyin kendisiyle olan ilişkisi tarafından belirlenir. Toplumsal olarak ahlak, insan ve toplum arasındaki ilişki tarafından belirlenir. Aslında birçok ahlaki sistem yukarıdaki 4 temel perspektiften oluşur (Rachels & Rachels, 2011). Çoğu ahlak teorisine göre ahlak, toplum içindeki diğer kişilere zarar vermekten kaçınmanın temel bir kaidesidir (Graham, Nosek, Haidt, Iyer, Koleva, & Ditto, 2010).

Ahlak, insanlarla, diğerleriyle ve çevremizle nasıl bir ilişki kurduğumuzu ya da kuracağımızı belirler. Öte taraftan bu ilişkiler sonucu da oluşabilir. Neyin iyi ve doğru olduğunu tanıtmak için birbirimize nasıl davrandığımızla ilgilenir. Bireyin iyi-kötü ya da doğru-yanlış arasındaki ayrımı yapabilmesi için bir inanç ve değerler sisteminin olması gerekir (Sarıçam & Halmatov, 2012). Güngör'e (2010) göre bireye özgü inanç ve değerler sistemi ahlakın temel bileşenlerini oluşturur. Hardy'e (2006) göre ise ahlaki değerlerin, ahlaki amaçların ve ahlaki erdemlerin ne denli önemli olduğu bireyin ahlaki kimliğinin yansması olarak oluşur. Black ve Reynolds (2016) ahlaki kimlik için başka kişi ya da kişilerin refahını etkileyebilecek kararlara ya da yargılara odaklanarak, bu kararların benlik bağlamında ne derece benimsendiğidir ifadesini kullanmıştır. Bir diğer ifadeyle bireylerin ahlaki yargılar ve eylemleri üzerindeki kontrol kapasiteleri ve üstbilişleri ahlaki kimliğini oluşturur. Hardy ve Carlo'ya (2011) göre bireyin ahlaki olan ya da olmayan davranışlarının üzerinde ahlaki kimliğin önemi büyüktür. Benzer şekilde Yılmaz ve Yılmaz (2015) ahlaki olan davranışların oluşturulması ve arttırılması, ahlaki olmayan davranışların engellenmesinde ahlaki kimliğin önemine dikkat çekmiş, ulusal alanyazında ahlaki kimliği değerlendirecek ölçme araçlarının olmamasına vurgu yapmıştır.

Ahlaki kimlik ile ilgili değerlendirme yapabilecek yabancı alanyazında bir takım ölçekler bulunmaktadır (Aquino, Freeman, Reed, Lim, & Felps, 2009; Aquino & Reed, 2002; Hardy, 2006; Hardy & Carlo, 2005; Narvaez, Lapsley, Hagele, & Lasky, 2006; Schwartz & Howard, 1984). Bu ölçeklerin bir kısmı ahlaki kimlikte bireysel farklılıklar bağlamında ahlaki motivasyonu, bir kısmı sosyal bilişsel bağlamda ahlaki gelişimi, bir kısmı da kimlikten ziyade ahlaklılığı değerlendirmek için geliştirilmiştir. Bu ölçeklerden Aquino ve Reed (2002) tarafından sosyo-bilişsel çerçevede geliştirilen Ahlaki Kimlik Ölçeği Türkçe'ye Yılmaz ve Yılmaz (2015) tarafından uyarlanmıştır. Aquino ve Reed'in (2002) Ahlaki Kimlik Ölçeği ahlaklı bir insanla ilgili bir takım karakter özelliklerini yansıtan ahlaki kimliği merkeze alan bir ölçme aracıdır. Fakat bu ölçek ahlaki hükümler ve ahlaki sağlamlığı yansıtan davranışların önemini göz ardı ettiğinden eleştirilmiştir (Black & Reynolds, 2016). Black ve Reynolds (2016) tarafından geliştirilen Ahlaki Kimlik Ölçeği, amel (eylem) ve niyeti tutarlı kılma isteği ve bireylerin ahlaki ilkelere göre hareket etmelerine nasıl değer kattıklarını belirlediği, ayrıca bireylerin ahlaki olmadaki dürüstlüğünü yansıttığı için diğer ölçeklerden farklılık arz etmektedir. Bu çalışmanın amacı, Black ve Reynolds (2016) tarafından geliştirilen Ahlaki Kimlik Ölçeğinin (AKÖ) Türkçe versiyonunun beliren yetişkinlerde psikometrik özelliklerini incelemektir.

Yöntem

Katılımcılar

Araştırmanın katılımcıları Ağrı ve Kütahya illerinden toplamda 608 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır oluşmaktadır. Katılımcıların 316'sı kadın 292'si erkektir. Ayrıca, katılımcılardan 400 kişi Pedagojik formasyon programı öğrencisidir. Katılımcıların yaşları 19 ila 36 arasında değişmekte olup yaş ortalaması 22.38'dir (SS=2.43).

Veri Toplama Araçları

Ahlaki Kimlik Ölçeği (AKÖ): Ölçeğin orijinali Black ve Reynolds (2016) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin orijinali 20 madde ve 2 faktörden (1.Ahlaki benlik, 2.Ahlaki sağlamlık) oluşmaktadır. Maddeler 6'lı (1=Kesinlikle katılmıyorum, ..., 6=Kesinlikle katılıyorum) derecelendirme ile puanlanmaktadır. İki faktörlü modele ikinci düzey DFA sonucu uyum indeksi değerleri ilk grup için $\chi^2 = 325$, $sd = 169$, $RMSEA = .059$, $TLI = .89$, $PCLOSE = .70$, $AIC=447$ $SBC=666$ ve $SRMR = .058$, ikinci grup için $\chi^2 = 325$, $df = 169$, $RMSEA = .058$, $TLI = .90$, $PCLOSE = .72$, $AIC = 447$ $SBC = 666$, and $SRMR = .058$ olarak bulunmuştur. Faktör yükleri .44 ila .91 arasında değişmektedir.

Ayır edici geçerlik çalışmasında, AKÖ ile öz-yeterlik arasında AKÖ ile dindarlık arasında ve AKÖ ile sosyal istenirlik arasında sırasıyla $r=30$, $.26$, $.39$ pozitif ilişkiler bulunmuştur. Cronbach alfa iç tutarlık güvenilirlik katsayısı ahlaki benlik için $\alpha=.86$, ahlaki sağlamlık için $.89$ ve ölçeğin bütünü için $\alpha=.91$ olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara dayanarak ölçeğin orijinal formunun geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir.

Makyavelistlik Ölçeği (MÖ): Dahling, Whitaker ve Levy (2009) bireylerin makyavelist kişilik düzeylerini değerlendirmek için MÖ ölçeğini geliştirmiştir. Ölçek 4 faktör (ahlaksızlık, statü ursuzu, kontrol arzusu ve diğerlerine güvenmeme) 16 maddeden oluşmakta, her bir madde 7'li Likert tipinde (1=kesinlikle katılmıyorum-7=Kesinlikle katılıyorum) puanlanmaktadır. Ölçek Türk kültürüne Akın Sarıçam, Akın, Özbay, Adam Karduz ve Yıldız (2014) tarafından uyarlanmıştır. Ölçeğin uyum iyiliği değerleri $\chi^2=185.46$, $sd=94$, $RMSEA=.057$, $CFI=.90$, $IFI=.90$, $GFI=.93$, $AGFI=.90$, $SRMR=.054$ olarak bulunmuştur. Faktör yükleri $.26$ ile $.75$ arasında sıralanmaktadır. Cronbach alfa iç tutarlık güvenilirlik katsayısı ölçeğin bütünü için $\alpha=.78$ bulunmuştur. Düzeltilmiş madde toplam korelasyonları $.17$ ile $.54$ arasında sıralanmaktadır.

Maneviyat Ölçeği (MÖ): Demirci (2017), maneviyatı değerlendirmek için 6 maddelik bir ölçek geliştirmiştir. MÖ 5'li Likert (1=Bana hiç uygun değil-5=Bana tamamıyla uygun) tipi puanlamaya sahiptir. Açıklayıcı faktör analizi madde yük değerleri $.68$ ile $.86$ arasındadır. DFA uyum iyiliği değerleri $\chi^2(8, N = 450) = 20,06$, $p<.05$; $CFI = .99$; $NFI = .98$; $NNFI = .98$; $SRMR = .019$; $RMSEA = .058$ olarak bulunmuştur. Cronbach Alfa iç tutarlık güvenilirlik katsayısı $.88$ olarak hesaplanmıştır. Düzeltilmiş madde toplam korelasyonları $.56$ ile $.77$ arasında sıralanmaktadır

İşlem

Ahlaki Kimlik Ölçeğinin Türk kültürüne uyarlama çalışması için öncelikle ölçeği geliştirenlerden biri olan Jessica E. Black ile 15.03.2017 tarihinde e-mail yoluyla iletişime geçilmiş ve gerekli izinler alınmıştır. Ölçeğin Türkçeye uyarlama süreci belirli aşamalar içermektedir. Öncelikle ölçek 9 dil uzmanı tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Ölçeğin Türkçe versiyonuna ait psikometrik özellikler içinde dil geçerliği, yapı geçerliği, eşdeğer ölçek geçerliği, iç tutarlık ve madde analizleri bulunmaktadır. Önem düzeyi olarak $p<.01$ kriter alınmıştır. Geçerlik ve güvenilirlik analizleri SPSS 20 ve LISREL 8.54 paket programlarıyla yapılmıştır.

Bulgular

Dil kapsam geçerliği

Dil kapsam geçerliği için her madde için 4 dil uzmanından “uygun değil, tekrar gözden geçirilmeli, küçük revizyon gerekli ve uygundur” ifadelerinin yer aldığı bir form verilmiş, gelen dönütlere göre yüzdeler hesaplanmış ve Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Uzman dönütlerine göre maddelerin uygunluk yüzdeleri

Maddeler	Uygunluk Yüzdesi (%)	Maddeler	Uygunluk Yüzdesi (%)
Madde 1	%100	Madde 11	%93.75
Madde 2	%100	Madde 12	%81.50
Madde 3	%100	Madde 13	%87.50
Madde 4	%100	Madde 14	%87.50
Madde 5	%100	Madde 15	%87.50
Madde 6	%93.75	Madde 16	%93.75
Madde 7	%100	Madde 17	%93.75
Madde 8	%81.50	Madde 18	%93.75
Madde 9	%87.50	Madde 19	%93.75
Madde 10	%93.75	Madde 20	%100

Tablo 1’de görüldüğü üzere uzmanlardan gelen dönütlerde en düşük uygunluk değeri %81.50’dir. Uygunluk değeri %93.75’ten düşük olan maddeler üzerinde tekrar incelemeler yapıldıktan sonra dil kapsam geçerliği değerlerine bakılmıştır. Dokuz uzmandan alınan dönütlerde Lawshe tekniğine göre, ölçeğin dil kapsam geçerliği değerleri .80 ve +1.00 arasında sıralanmaktadır.

Yapı geçerliği

Üniversite öğrencilerinden oluşan 304 katılımcıdan elde edilen verilere uygulanan açıklayıcı faktör analizi (AFA) sonucunda Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem uygunluk katsayısı .91, Bartlett küresellik testi sonucu $\chi^2=2947.413$ (sd=190, $p<.001$). olarak hesaplanmıştır. Maddelerin faktör yapısını belirlemek için temel bileşenler tekniği kullanılmış sonuçlar Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. AFA faktör yükleri

Madde no	Bileşen	
	1	2
ak1		.727
ak2		.663
ak3		.690
ak4		.683
ak5		.519
ak6		.501
ak7		.610
ak8		.594
ak9	.633	
ak10	.770	
ak11	.700	
ak12	.586	
ak13	.827	
ak14	.831	
ak15	.851	
ak16	.812	
ak17	.779	
ak18	.582	
ak19	.744	
ak20	.729	
Varyans (%)	34.12	16.56

Tablo 2’de görüldüğü üzere, ölçeğin orijinalindeki yapı ile ilişkili olarak 2 faktörlü (ahlaki benlik=8 madde, ahlaki sağlamlık=12 madde) yapı toplam varyansın %50.68’ini açıklamıştır. Ahlaki benlik alt boyutu toplam varyansın %16.56’sını, ahlaki sağlamlık alt boyutu toplam varyansın %34.12’sini açıklamaktadır. Ölçeğin AFA faktör yükleri ahlaki benlik için .50 ile .73, ahlaki sağlamlık için .58 ile .85 arasında değişmektedir.

AKÖ’nün orijinal formunda yer alan ve AFA’dan elde edilen sonuçlarla da desteklenen iki faktörlü yapının Türkçe formda doğrulanıp doğrulanmayacağını test etmek amacıyla DFA’ya başvurulmuştur. İkinci grup 304 kişilik üniversite öğrencisinden elde edilen verilere uygulanan birinci düzey doğrulayıcı faktör analizi sonucu orijinal forma ait 2 boyutlu model için uyum iyiliği değerleri ($\chi^2=246.13$, $N=304$, $p>.05$) $\chi^2/sd=2.14$ ($p<.05$), AGFI=90, CFI=92, GFI=93, IFI=91, RFI=.93, SRMR=.055 ve RMSEA=.06 çıkmıştır. AKÖ’nün DFA faktör yük değerleri .44 ile .75 arasında sıralanmaktadır.

Uyum geçerliği

Ölçek uyum geçerliğinde, AKÖ, ahlaki benlik, ahlaki doğruluk alt faktörleri ile Makyavelizm Ölçeği ve Maneviyat Ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmuş olup sonuçlar Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. AKÖ, Makyavelizm ve Maneviyat arasındaki ilişkilere yönelik Pearson korelasyon analizi sonuçları

Değişken	1.AB	2.AS	3.AK	4.M	5.MK	Ortalama	SS
1.Ahlaki benlik	-	.24**	.56**	.17**	-.16**	39.9309	6.46839
2.Ahlaki sağlamlık		-	.94**	.23**	-.43**	56.2388	15.45505
3.Ahlaki kimlik			-	.26**	-.43**	96.1697	18.12383
4.Maneviyat				-	-.17**	11.5461	9.85963
5.Makyavelist kişilik					-	58.1941	17.96031

**p<.01

Tablo 3'te görüldüğü üzere ahlaki kimlik ile maneviyyat arasında $r=.23$ ($p<.01$) pozitif, ahlaki kimlik ile makyavelist kişilik arasında $r=-.43$ ($p<.01$) negatif ilişki vardır.

Güvenirlik

Cronbach alfa iç tutarlık güvenilirlik katsayıları ölçeğin bütünü için .90 ve alt faktörler için sırasıyla .77, .92 olarak bulunmuştur.

Madde analizi

Madde analizi için ölçekte yer alan maddelerin madde-toplam korelasyonları hesaplanmıştır. Düzeltilmiş madde toplam korelasyonlarının hesaplanmasında her boyutun kendi toplam puanı kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. AKÖ'nün düzeltilmiş madde toplam korelasyonları (r_{jx})

Madde no	1.faktör (r_{jx})	2.faktör (r_{jx})	Tek boyut (r_{jx})
ak1	.588		.397
ak2	.539		.396
ak3	.573		.485
ak4	.563		.410
ak5	.369		.323
ak6	.347		.292
ak7	.469		.298
ak8	.436		.299
ak9		.554	.493
ak10		.710	.646
ak11		.640	.585
ak12		.518	.474
ak13		.767	.691
ak14		.790	.745

ak15	.803	.729
ak16	.776	.740
ak17	.729	.684
ak18	.541	.536
ak19	.708	.696
ak20	.700	.701

Tablo 4'te görüldüğü üzere ölçeğin düzeltilmiş madde toplam korelasyon değerleri alt boyutlara göre .30 ile .74 arasında sıralanmıştır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Ahlaki Kimlik Ölçeğinin Türkçe uyarlamasının psikometrik değerlerini incelemenin amaçlandığı bu ön çalışmada ölçeğin geçerlik, güvenilirlik değerleri ile madde analizleri sınanmıştır. İlk olarak dil kapsam geçerliği iki ayrı teknikte değerlendirilmiştir. Her bir maddenin Türkçe ve İngilizceleri için 9 uzmandan alınan değerlerle hesaplanan dil kapsam geçerlik indeks değerleri alanda ölçüt kabul edilen .80'den (Davis, 1992) büyüktür. Ayrıca madde benzerlik yüzdeleri %81.50'den büyüktür. Bir başka ifadeyle ölçeğin Türkçe'ye çevrilmiş maddeleri orijinal içeriği yansıtmıştır. Dolayısıyla ölçeğin dil kapsam geçerliğinin sağlandığı söylenebilir. Yapı geçerliği için iki ayrı veri setine AFA ve DFA yapılmıştır. Field (2013) KMO değeri için $1.00 \leq KMO \leq .90$ arası olduğunda bu veri grubu için örneklem sayısının faktör analizine uygunluğunun mükemmel olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte AFA sonucunda maddelerin faktör yük değerleri alanyazında ölçüt kabul edilen .30'dan (Stevens, 2002) büyüktür. Ayrıca açıklanan varyansın ise %30 ve daha üstü olması seçim için iyi bir ölçüt (Büyükoztürk, 2018) olarak kabul edilmektedir. DFA uyum iyiliği değerlerinin alanyazındaki kabul edilebilir temel ölçütler olan $\chi^2/sd < 3$; AGFI, CFI, NFI, RFI $> .90$; SRMR ve RMSEA $< .08$ (Kline, 2011; Tabachnick & Fidell, 2014) olarak bulunması madde faktör yapısının doğrulandığını göstermektedir. Ölçüt bağıntılı geçerlik çalışmasında AKÖ'nün Makyavelizm Ölçeği ve Maneviyat Ölçeği ile $p < .01$ önem düzeyinde .20 ile .40 arasında ilişki katsayılarına sahip olması alanyazında düşük ve kabul edilebilir düzeyde ilişki (Alper, 2006) olarak adlandırıldığından ölçüt bağıntılı geçerliliğinin kısmen sağlandığı söylenebilir. Ölçeğin güvenilirlik analizlerinde Cronbach alfa iç tutarlık güvenilirlik katsayısının .70'ten büyük (Büyükoztürk, 2018) olması iç tutarlık güvenilirliğinin psikolojik testlerde kabul edilebilir olduğunu göstermektedir. Madde analizlerinde düzeltilmiş madde toplam korelasyonlarının alanyazında ölçüt olarak bilinen .40'dan yüksek (Kan, 2014) olması her bir maddenin ölçeğin bütünü ile yeteri şekilde tutarlı olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin güvenilirlik değerlerine göre tek boyutlu modelin güvenilirlik değeri yüksek olsa da madde analizi sonuçlarına göre orijinal yapısındaki gibi 2 boyutlu olarak kullanılması önerilmektedir. Gelecek çalışmalar için ahlaki kimlik ile dindarlık, ahlaki olgunluk, öz yeterlik, sosyal istenirlik gibi değişkenler arasındaki ilişkiler incelenebilir.

- Test-tekrar test güvenilirliği ara tatilin uzun sürmesinden dolayı yapılamamıştır. İleriki çalışmada bu güvenilirlik testi yapılabilir.
- İki yarı test güvenilirliği hesaplanabilir.
- İkinci düzey doğrulayıcı faktör analizi yapılabilir.
- Güvenirlik değerlerine göre tek boyutlu modelin uyum iyiliği değerlerine de bakılabilir.

Kaynakça

- Akın, A., Sariçam, H., Akın, Ü. Özbay, A., Adam Karduz, F., & Yıldız, B. (2014). *The validity and reliability of the Turkish version of the Machiavellianism Scale*. 3rd International Symposium on Social Studies Education, Ankara.
- Aquino, K., & Reed, A. (2002). The self-importance of moral identity. *Personality and Social Psychology*, 83(6), 1423-1440.
- Aquino, K., Freeman, D., Reed, A., Lim, V. K. G., & Felps, W. (2009). Testing a socialcognitive model of moral behavior: The interactive influence of situations and moral identity centrality. *Personality and Social Psychology*, 97(1), 123-141. doi: 10.1037/a0015406.
- Black, J. E., & Reynolds, W. M. (2016). Development, reliability, and validity of the Moral Identity Questionnaire. *Personality and Individual Differences*, 97, 120-129. doi:10.1016/j.paid.2016.03.041
- Büyüköztürk, Ş. (2018). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı istatistik, araştırma deseni spss uygulamaları ve yorum* (24. Baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Dahling, J. J., Whitaker, B. G., & Levy, P. E. (2009). The development and validation of a New Machiavellianism Scale. *Journal of Management*, 35(2), 219-257. doi: 10.1177/0149206308318618
- Davis, L. L. (1992). Instrument review: Getting the most from a panel of experts. *Applied Nursing Research*, 5(4), 194-197. doi: 10.1016/S0897-1897(05)80008-4.
- Demirci, İ. (2017). *Huzurlu ve mutlu yaşamın değerler ve karakter güçleri bağlamında karma bir araştırmayla incelenmesi* (Doktora tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics* (4th ed.). SAGE Publications Inc.
- Graham, J., Nosek, B. A., Haidt, J., Iyer, R., Koleva, S., & Ditto, P. H. (2010). Mapping the moral domain. *Personality and Social Psychology*, 101(2), 366-385. doi: 10.1037/a0021847
- Güngör, E. (2010). *Ahlak psikolojisi ve sosyal ahlak* (6. Baskı). İstanbul: Ötügen Yayınları.
- Hardy, S. A. (2006). Identity, reasoning, and emotion: An empirical comparison of three sources of moral motivation. *Motivation and Emotion*, 30(3), 205-213. doi: 10.1007/s11031-006-9034-9
- Hardy, S. A., & Carlo, G. (2005). Identity as a source of moral motivation. *Human Development*, 48, 232-256. doi: 10.1159/000086859
- Hardy, S. A., & Carlo, G. (2011). Moral identity: What is it, how does it develop, and is it linked to moral action? *Child Development Perspectives*, 5(3), 212-218. doi: 10.1111/j.1750-8606.2011.00189.x
- Kan, A. (2014). Ölçme aracı geliştirme. In S. Tekindal (Ed.), *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* (ss.259-296). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of Structural Equation Modeling*. New York: The Guilford Press.
- McMahon, J. M., & Good, D. J. (2016) The Moral Metacognition Scale: Development and validation. *Ethics & Behavior*, 26(5), 357-394. doi:10.1080/10508422.2015.1028548
- Narvaez, D., Lapsley, D. K., Hagele, S., & Lasky, B. (2006). Moral chronicity and social information processing: Tests of a social cognitive approach to the moral personality. *Research in Personality*, 40(6), 966-985. doi: 10.1016/j.jrp.2005.10.003
- Rachels, J., & Rachels, S. (2011). *The elements of moral philosophy* (7th Edition). McGraw-Hill Education.
- Sarıçam, H., & Halmatov, M. (2012). Okul öncesi eğitime devam eden ve etmeyen çocukların ahlaki ve sosyal kural algılamalarının karşılaştırılması. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 33(4).
- Schwartz, S. H., & Howard, J. A. (1984). Internalized values as motivators of altruism. In E. Staub, D. Bar-Tal, J. Karylowski, & J. Reykowski (Eds.), *The development and maintenance of prosocial behavior: International perspectives on positive development* (pp. 229-255). New York: Plenum.
- Stevens, J. P. (2002). *Applied multivariate statistics for the social sciences*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Association, Inc.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2014). *Using multivariate statistics* (6th ed.). USA: Pearson Education Limited.
- Yılmaz, F., & Yılmaz, F. (2015). Ahlaki Kimlik Ölçeği Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(4), 111-134. doi: 10.18026/cbusos.35372